

ISTORIE ȘI MEMORIE ÎN INTELLIGENCE

ACTIVITATEA UNITĂȚII MILITARE DE CONTRASPIONAJ ANTI-TĂRILE SOCIALISTE. EXPERIENȚE ȘI LECȚII ÎNVĂȚATE

Mircea STAN*

Abstract

Romania's distinct development in the Soviet sphere generated a change of attitude both in the leadership of the Soviet Union and the member states of the Warsaw Treaty Organization. The foreign policy line promoted by Gheorghiu - Dej and continued by Ceausescu determined Moscow and its allies to limit information exchanges with the Romanian state to completely isolate it from the West. The active measures program against Romania designed by the Kremlin and executed by security and intelligence services of the member countries of the Warsaw Treaty compelled the Romanian state to set up a special counter-espionage unit to deal with the socialist countries. The existence of the anti - socialist countries Military Unit, in disaccord with Romania's provisions as a member country of the Warsaw Treaty Organization, state, first, the degree of friendship and cooperation between the Romanian state and other states in the Soviet sphere of influence.

The evolution, forms of organization and activity of the anti-socialist countries Military Unit is an area little known in the scientific circuit because of secrecy and conspiracy of these things. The professionalism shown while fulfilling its missions is remarkable. Also, the uniqueness of such a structure in the Soviet bloc and the Warsaw Treaty Organization are landmarks of security and intelligence culture of the Romanian state during the communist period.

Keywords: security, intelligence, counterintelligence, espionage, disinformation, propaganda, diplomacy.

Cadrul general care a configurat relațiile în materie de securitate și informații, dintre România și statele partenere, din cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia

Perioada Războiului Rece a însemnat, dincolo de acțiunile vizibile la nivelul celor două blocuri ideologice, o luptă asiduă, de uzură, între serviciile

* Doctorand în cadrul Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”.

de securitate și informații într-un conflict care s-a născut fără o declarație de război și s-a încheiat fără un tratat de pace.

Poziția României în cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia (OTV) și a lagărului sovietic a fost întotdeauna diferită față de țările partenere. Printr-un scurt excurs de la tema propusă, menționăm că, linia diferită de politică externă a României i-a creat imaginea de disident în cadrul sferei de influență sovietică. Acest lucru a plasat statul român în mijlocul agresiunilor informaționale ale statelor partenere din cadrul OTV. „Disidența” României în cadrul blocului socialist a generat schimbări profunde în materie de informații. Dacă în cea mai mare parte a conducerii lui Gheorghe Gheorghiu-Dej sovieticii au controlat sub diverse forme activitatea Securității Statului, acest lucru s-a schimbat radical după 1964. Retragera ultimilor consilieri sovietici din România (decembrie 1964) a determinat Kremlinul să ia măsuri împotriva României. Chiar dacă, relațiile instituțiilor abilitate să desfășoare activitate de culegere de informații din sfera de influență sovietică au fost destul de strânse, prin schimburi de informații sau raportări benevole către centrala KGB de la Lubianka, Securitatea din România a fost exclusă treptat din programul de transformări al KGB inițiat între 1962-1964 în celelalte țări membre ale OTV, iar din 1965 România a fost lăsată pe dinafară în privința strategiei de război a Pactului de la Varșovia.

A existat un „grup de prietenie” în cadrul lagărului socialist, cu care Moscova a dezvoltat relații mult mai apropiate, bazate pe supunerea necondiționată a liderilor comuniști din țările respective în fața Moscovei. Republica Democrată Germană (RDG), Cehoslovacia, Ungaria, Bulgaria, Polonia, au „beneficiat” de o imagine pozitivă în fața Kremlinului, spre deosebire de Iugoslavia, Albania și România. Acțiunile desfășurate de KGB la nivel regional sau internațional, împotriva unor obiective specifice, s-au bucurat de sprijinul larg al serviciilor de informații din țările membre ale OTV. Pe măsura fragmentării relațiilor dintre România și celelalte state membre ale OTV, KGB-ul a luat decizia coordonării unor măsuri active antiromânești, bazate în mare parte pe dezinformări. Printre adversarii informativi, care au desfășurat acțiuni împotriva statului român, cele mai cunoscute servicii de informații sunt KGB, ÁVO/ÁVH-ul maghiar¹ și STASI. Acestea și-au desfășurat activitatea, prin intermediul comunităților maghiară respectiv germană din țara noastră, folosite ca paravan pentru operațiunile desfășurate (Watts, 2011, p. 314).

¹ După Revoluția din 1956, instituția Securității a fost desființată de János Kádár, Ungaria devenind singura țară membră a OTV care nu a avut servicii secrete, competențele acestei structuri fiind trecute în subordinea Ministerului de Interne ungar.

Relația României cu celelalte state membre ale OTV s-a deteriorat constant după 1965. Incontinența acțiunilor orchestrate de Moscova împotriva statului român s-a concretizat, în primul rând, prin programul de măsuri active. Acestea erau concentrate pe două aspecte: pe de o parte vizau izolarea României pe plan internațional și crearea imaginii de „cal troian sovietic” în Occident și în țările din Lumea a Treia, pe de altă parte se dorea crearea unor disensiuni între membrii de la vârful puterii (Andrew & Mitrokhin, 2005, p. 290). Pe lângă aceste aspecte, unele state aveau motive independente să acționeze împotriva României. Alături de Bulgaria și Ungaria, care aveau revendicări teritoriale, RDG desfășura acțiuni ostile împotriva statului român, deoarece autoritățile de la București au refuzat să recunoască descompunerea Germaniei, la care putem adăuga și faptul că, cercurile conducătoare de la București încheiaseră, prin negocieri secrete, un tratat cu Republica Federală Germania (RFG) (Herbstritt & Olaru, 2005, pp. 80-81).

Raporturile bilaterale dintre România și Uniunea Sovietică s-au înrăutățit și mai mult după defecțiunea generalului Ion Mihai Pacepa (iulie 1978). La finele anilor 1970, URSS a luat decizia, ca spionajul sovietic (PGU) să transfere România de la Departamentul XI – „Legăturile cu țările socialiste” la Departamentul V (se ocupa de unele țări membre ale NATO, Elveția și celelalte două state „rebele” ale Blocului Sovietic, Iugoslavia și Albania). Nu există informații care să confirme dacă, la ordinul Moscovei sau nu, dar și celelalte țări partenere din cadrul Pactului de la Varșovia au întreprins acțiuni similare împotriva României. Documentele de arhivă atestă, de pildă, că HV A. a transferat România în rândul țărilor încadrate la „Grupul C”, alături de aceleași Iugoslavia, Albania și, în mod distinct față de P.G.U., China (Andrew & Mitrokhin, 2005, p. 500)².

În prima parte a anilor 1980, poziția KGB față de România s-a înăsprit, statul român fiind caracterizat și încadrat ca stat inamic atât de URSS, cât și de celelalte state aflate pe orbita sovietică. Relația „privilegiată” a Bucureștiului cu alte capitale din Occident și Orient, în special Bonn, Washington și Beijing, alături de acordurile militare secrete româno-americane, semnate în perioada 1974-1978, îngrijorau într-o manieră excesivă conducerea de la Kremlin. Moscova a transmis directive clare celorlalte state frățești, să păstreze discreție maximă în executarea operațiunilor împotriva României. De altfel, după invazia din Cehoslovacia, Moscova a fost atentă în a cosmetiza neînțelegerile cu Bucureștiul. Acest lucru este de la sine înțeles, din moment ce

² Informația este credibilă, întrucât apare în organigrama Direcției I Centrale (PGU) a KGB. Vezi pe larg: Andrew & Gordievski, 1994, p. 471.

exista interesul, ca teza „calului troian” să reușească la marile cancelarii occidentale, evitând în același timp contramăsuri tactice. Nici Nicolae Ceaușescu nu s-a avântat în a supăra URSS, o dovadă fiind numărul mare de agenți dubli demascați de contraspionajul românesc și sancționați doar cu trecerea în rezervă sau trimiterea lor „în producție”.

În ciuda faptului, că la peste un an de la preluarea mandatului, Gorbaciov nu a fost perceput ca un partener capabil să intensifice dialogurile bilaterale cu SUA, lucrurile au evoluat după ce noul secretar general al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice a abordat Washingtonul direct, ridicând problema dezarmărilor, lucru pe care l-a discutat și cu Nicolae Ceaușescu în februarie 1986 (Arhivele Ministerului Afacerilor Externe (AMAE), fond Problema 220/U.R.S.S., dosar nr. 1203/1986, f. 2)³.

Nici în plan intern lucrurile nu au evoluat diferit față de cele în plan extern. După 1961, o serie de evenimente la nivel extern și intern au dat naștere unor dispute aprinse, între Dej și Hrușciiov pe de o parte și între liderii PMR și consilierii sovietici pe probleme de securitate și informații pe de altă parte. Ecartul creat între Dej și Hrușciiov a fost determinat de opoziția lui Dej față de decizia Moscovei de a construi Zidul Berlinului (1961) și față de Criza rachetelor din Cuba (1962). În ceea ce privește episodul cubanez, Dej a mers până la a-l informa pe John Fitzgerald Kennedy, că statul român nu a susținut amplasarea de armament nuclear în Cuba, iar atribuțiile OTV erau în probleme de apărare și se refereau strict la continentul european⁴ (Vezi pe larg: Garthoff, Raymond L., 1995, în *Cold War International History Project – C.W.I.H.P.*, Bulletin nr. 5, p. 111). Dej nu dorea să se trezească implicat în conflicte fără de care nu avea habar, arătând că, are încredere mai mult în viziunile strategice ale SUA și NATO decât în cele ale URSS și OTV. Acest episod a reprezentat un *casus belli* pentru acțiunile lui Hrușciiov împotriva lui Dej și a României. De asemenea, epurările masive din aparatul securității și din armată se vor manifesta cu o intensitate mai mare la începutul deceniului șase al secolului trecut. Anul 1961 a fost ultimul în care, Securitatea a mai trimis

³ Până la acest moment, poziția României privind trecerea la dezarmare era deja cunoscută, ca o condiție *sine qua non*, pentru reînnoirea OTV.

⁴ Acest lucru a fost de o sensibilitate remarcabilă, nefiind transmis la nivelul canalelor diplomatice sau de informații. Corneliu Mănescu a cerut o întâlnire cu Secretarul de Stat american Dean Rusk, cu prilejul deschiderii lucrărilor Adunării Generale a ONU, în octombrie 1963 la New York. La 4 octombrie 1963, Mănescu i-a transmis lui Rusk, că România nu era de acord cu intențiile lui Hrușciiov, de a transforma OTV dintr-o alianță defensivă într-una ofensivă. Mai mult decât atât, Mănescu a avut mandat din partea lui Dej, să ofere SUA „posibilitatea să folosească orice mijloace și metode, pentru a proba dacă există instalații nucleare pe teritoriul României”.

personal la studii în URSS, până atunci fiind de notorietate, cursurile de pregătire urmate de viitorii ofițeri români la Institutul Felix Djerjinski al KGB.

Cauzele înființării Unității Militare anti-țările socialiste

Printre măsurile românești de contracarare a agresiunilor informaționale sovietice, un loc important îl ocupă înființarea structurii speciale de contraspionaj anti-țările socialiste. Astfel, în aparatul de informații românesc se va naște un „nucleu” contrainformativ, de o calitate profesională foarte bună, care ulterior, va fi transformat în Unitate Militară (UM), mai întâi cu indicativul UM 0920/A, apoi, după defectarea generalului Pacepa, va purta indicativul UM 0110. Forma de organizare, conducerea, logistica și mai ales activitatea acestei unități sunt foarte puțin sau deloc cunoscute literaturii dedicate serviciilor de intelligence românești. Inexistența unui studiu solid dedicat exclusiv problemei UM anti-țările socialiste a „fabricat” mai multe mituri, care planează asupra acestei structuri, derivând în unele studii care îi sporesc prestigiul, dar fără a fi fundamentate pe nici un fel de document științific. Considerăm că, sunt necesare câteva precizări despre contextul în care s-a format UM anti-țările socialiste, cum a evoluat, cine a condus-o, ce urmărirea de fapt, dacă și-a atins scopul etc.

„Geneza” înființării unei structuri autonome, care a luptat inițial împotriva spionajului sovietic, trebuie căutată imediat după moartea lui Stalin. Și atunci, ca și în evenimentele din Decembrie 1989, schimbările survenite, ca urmare a destalinizării începute de Hrușciiov, respectiv ca urmare a lansării *perestroikăi* și a *glasnostului*, din partea lui Gorbaciov, nu rezonau foarte bine la București. Temerile neaoșe ale lui Dej și Ceaușescu față de schimbările care îi vizau, coroborate cu atentatele care au avut loc la viețile celor doi și dorința sovieticilor de a controla totul în țările aflate în glaciul sovietic, au contribuit la fondarea unității specializate a Securității, ca mijloc de luptă împotriva serviciilor de informații sovietice, apoi ale tuturor serviciilor de securitate și informații din țările socialiste, care au desfășurat activități informative pe teritoriul României.

În fața atitudinii distincte, în materie de securitate și politică externă a României, URSS nu putea rămâne fără replică. În perioada 1961-1963, au avut loc mai multe tentative de asasinat la adresa conducătorului Partidului Muncitoresc Român (PMR), între care cea care reține atenția este vizita lui Dej în Indonezia, în cea de-a doua jumătate a anului 1962, când, după esca la Moscova, a fost trimis pe o rută deasupra teritoriului chinez, fără ca autoritățile sovietice să fi cerut permisiunea Beijingului de a survola acel spațiu (Watts, 2011, pp. 33, 235, 511). Este momentul când, Dej și Alexandru

Drăghici i-au decizia de a transforma biroul contrainformativ anti-KGB, într-o unitate de dimensiuni mici, în cadrul Direcției de Contraspionaj⁵ (Watts, 2011, p. 219; Troncotă, 2014, p. 25).

În cadrul vizitei secrete efectuate de Hrușciiov în România în 1962, a fost pusă în discuție de către Dej, Bodnăraș și Ceaușescu problema recrutărilor făcute de PGU și GRU (spionajul militar sovietic) pe teritoriul României. În urma acestui episod, Hrușciiov a ordonat celorlalte servicii de securitate și informații din Blocul Sovietic, să-și limiteze cooperarea cu structurile similare din Republica Populară România (RPR), la schimburi de informații cu caracter general, nedetaliat, care să nu fie în beneficiul statului român (Bittman, 1972, p. 146). Reacția lui Dej nu a întârziat să apară și a constatat în oficializarea activității Biroului de Contrainformații anti-KGB în cadrul Direcției de Contraspionaj, extinzându-și activitatea împotriva tuturor agenților țărilor socialiste, devenind Biroul de Contrainformații anti-țările socialiste (Troncotă, 2014, pp. 26-27; Watts, 2011, pp. 218-219).

De asemenea, la 13 mai 1963, Dej a luat decizia de a-i răspunde solicitării lui Vladimir Efimovici Semiciastnîi (directorul KGB în perioada 1961-1967) privind atitudinea României în materie de securitate și informații, ca urmare a avertismentului din 1962 a celui din urmă, prin care liderul român îi motiva, că „în circumstanțele actuale, menținerea celor doi consilieri în serviciul Ministerului de Interne nu mai este necesară și că, pe viitor, cooperarea dintre cele două ministere va avea loc numai la cel mai înalt nivel” (Arhivele Naționale Istorice Centrale – ANIC, fond CC al PCR, Secția Cămară, dosar nr. 10/1963).

Aspecte din organizarea și funcționarea Unității Militare anti-țările socialiste

În contextul Revoluției din Ungaria din 1956 și al retragerii trupelor sovietice din România în 1958⁶ (Verona, 1992, pp. 50-51) are loc prima alocare de resurse umane și materiale pentru desfășurarea de activități împotriva spionajului sovietic. Discreția guverna preocupările nucleului specializat, în condițiile în care, teama endemică față de Moscova era la cote maxime, iar existența unei astfel de structuri era complet interzisă și neconformă uzanțelor în cadrul OTV. Documente recent declassificate atestă că, primele misiuni ale „Biroului Contrainformativ special” constau în

⁵ În perioada 1963-1965, mica unitate contrainformativă a fost condusă de ofițerul de contraspionaj Aurel Mircea.

⁶ Numărul militarilor sovietici staționați în România a variat între 145.000 în iunie 1946 și 32.000 după 1950.

monitorizarea foștilor cominterniști, veteranilor din Războiul Civil din Spania, întorși în țară la 23 august 1944, și a foștilor internați în lagărele de concentrare sovietice și recrutați de NKVD, adică acea „generație” de persoane, care alimentau Moscova cu informații de pe teritoriul României, la începutul constituirii rețelelor sovietice de spionaj.

În cazul persoanelor (civili și foști militari ai Armatei Române luați prizonieri), deportate în lagărele de concentrare din Siberia⁷ (Constantin, 2015, p. 30; Scurtu & Hlihor, 1994, p. 157), mecanismele erau următoarele: aceștia erau recrutați de ofițerii NKVD, care răspundeau de lagărele respective, apoi erau trecuți, ceea ce este foarte important, prin mai multe lagăre, pentru a da informații despre persoanele din România, care se aflau acolo și care, puteau reprezenta potențiale surse la întoarcerea în țară (Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității - ACNSAS, fond FCX, dosar nr. 2, f. 1; dosar nr. 8, f. 2; dosar nr. 9, f. 5; dosar nr. 401, ff. 2-6; dosar nr. 402, f. 1). Mulți dintre ofițerii sovietici, răspunzători de lagărele în care erau concentrați românii, erau apoi trimiși în diferite funcții la Ambasada URSS la București, în structurile de comandă ale trupelor sovietice staționate pe teritoriul României, în SOVROM-uri etc., unde țineau legătura cu informatorii recrutați în URSS (ACNSAS, fond FCX, dosar nr. 401, ff. 2-6; dosar nr. 402, f. 1.). Trebuie menționat, că majoritatea persoanelor recrutate erau de cetățenie română, dar de etnie rusă, maghiară, sasă, mulți fiind documentați la nivelul „Biroului Contrainformativ special” și apoi recrutați în cadrul acestuia. Practic, structura specializată urma firul invers al traseului înapoierii în țară, cei interogați și apoi recrutați de structura românească deconspirând agentura sovietică pe teritoriul României.

Există informații asupra cerințelor pe care ofițerii NKVD le solicitau viitorilor informatori, anume: date privind prizonierii din lagăr, constând în situația lor din trecut și prezent; ce prizonieri intenționează să evadeze, cine nu muncește sau intenționează să comită acte de sabotaj și diversiune; care este starea de spirit a prizonierilor; ce părere au despre înființarea diviziilor „Tudor Vladimirescu” și „Horea, Cloșca și Crișan”; date logistice despre Armata Română: cum se alcătuiesc planurile de luptă, ce armament folosește, date despre cadrele superioare, pe care prizonierii le-au avut ca și conducători pe frontul de luptă; date despre prizonierii care urmau să plece cu diviziile „Tudor Vladimirescu” și „Horea, Cloșca și Crișan”. De obicei, întâlnirea cu

⁷ Aproximativ 150.000 de militari români au fost deportați în Siberia, numai în intervalul 24 august – 12 septembrie 1944. Mulți dintre românii deportați nu se vor mai întoarce niciodată, însă, majoritatea celor întorși au fost recrutați de NKVD în timpul șederii în lagărele de concentrare.

ofițerul NKVD se făcea o dată pe săptămână sau de câte ori era necesar, în situații excepționale și într-o conspirativitate „cu legende de aducere la locul întâlnirii și legende de anunțare a agentului în cazuri excepționale” (ACNSAS, fond FCX, dosar nr. 406, ff. 1-3.). Unii dintre cei recrutați, fie nu au mai fost contactați la revenirea în țară, fie au fost lăsați în „adormire”, cum se folosește în limbajul de specialitate, unii dintre ei încercând din proprie inițiativă să contacteze structurile de informații sovietice (ACNSAS, fond FCX, dosar nr. 11, f. 1.).

Am expus, sumar, modul cum acționa nucleul contrainformativ în faza incipientă a constituirii sale. Este posibil, ca numele generic, conferit mai târziu UM 0110 de „Unitatea anti-KGB”, să își găsească răspunsul în faptul că, la început avea în lucru informativ persoanele care trecuseră prin lagărele de concentrare sovietice și apoi au revenit în țară. Lucrurile se vor schimba treptat în cadrul biroului anti-KGB, după retragerea trupelor sovietice. Personalul se va ocupa de încadrarea informativă a șoferilor, translatorilor, ofițerilor români care fuseseră trimiși la studii în URSS. În cadrul biroului contrainformativ specializat încep să apară materiale informative pe linia problemei „Foști Agenți Sovietici” (FAS) (ACNSAS, fond FCX, dosar nr. 249, f. 1; dosar nr. 482, vol. I, f. 1; dosar nr. 492, f. 8; dosar nr. 523, ff. 4-5; dosar nr. 557 vol. I, ff. 5-6.), structura urmărind inclusiv descendenții acestora. Este vorba despre persoane recrutate de NKVD în timpul șederii în gulagul sovietic, dar și al staționării trupelor sovietice pe teritoriul României. În perioada 1958-1961, acestea au fost în mare parte acțiunile principale ale biroului anti-KGB.

Activitatea Biroului de Contrainformații anti-KGB a fost orientată apoi împotriva tuturor agenturilor țărilor socialiste care activau pe teritoriul României. Crearea și apoi consolidarea unei astfel de structuri contrainformative era un semnal fin, că relațiile serviciilor de securitate și informații românești cu structurile similare sovietice erau cât se poate de tensionate. Moartea, suspectă, a lui Dej a făcut ca Biroul de Contrainformații anti-țările socialiste să inițieze cercetări în problema specială „Kwarțit” (ACNSAS, fond FCX, dosar nr. 186, ff. 27-28; dosar nr. 187, ff. 5-6; dosar nr. 282, f. 4.), mulți dintre cei cercetați fiind și recrutați. Acțiunea a fost foarte bine organizată, fiind documentate toate persoanele care ocupau funcții principale la întreprinderea minieră „Kwarțit” (ACNSAS, fond FCX, dosar nr. 236, f. 2). Prin ordinul nr. 201/VL/00591555 din 07 iulie 1987, au fost înaintate UM 0110 o parte din evidența personalului româno-sovietic, care a lucrat la societatea mixtă „Kwarțit” Băița din județul Bihor. Din verificările efectuate de B.D.S. din fosta Exploatare Minieră „Bihor” asupra personalului a rezultat că, „documentele cu dosarele de cadre au fost distruse după anul

1965-1966, când activitatea acestei societăți s-a diminuat” (ACNSAS, fond FCX, dosar nr. 295, f. 1.). În mod evident, se naște întrebarea cine și de ce ar fi dorit să facă acest lucru?

Venirea lui Nicolae Ceaușescu la putere a dus la o recalibrare a activității Biroului Contrainformativ anti-țările socialiste. Ceaușescu cunoștea activitatea agenturilor socialiste pe teritoriul românesc încă din 1962 când a fost ridicată această problemă în fața lui Hrușciiov. În 1965, la comanda structurii contrainformative va veni colonelul Constantin Iosif, care o va conduce până în 1983.

Se impun câteva precizări clare despre situația spionajului în România, despre Constantin Iosif și despre conducerea DSS/CSS, în primul deceniu al conducerii lui Ceaușescu.

Cei „cinci magnifici” ai României, Ion Stănescu, Nicolae Doicaru, Ion Mihai Pacepa, Mihai Caraman, Constantin Iosif dirijau fluxul informativ al României, bidirecțional, către București și Moscova. Operațiunile PROGRESS, inițiate după 1971, au accelerat procesul de recrutare și de spionaj al OTV în România. În dese vizite pe care le va efectua la Sofia, președintele KGB, Iuri Andropov, va discuta cu Angel Țanev, ministru de interne bulgar, despre „ținta” România (Arhivele Ministerului de Interne, Sofia, Fond 1, înregistrarea 10, dosar nr. 879, „Notă informativă cu privire la întâlnirea de la Sofia dintre Iuri Andropov și conducerea Ministerului de Interne bulgar”, 05.05.1972, în *C.W.I.H.P.*). Cooperarea dintre KDS-ul bulgar și KGB era atât de bună, încât Țanev a solicitat la 20 septembrie 1972 Biroului Politic al Partidului Comunist Bulgar, ca în activitatea de spionaj împotriva Chinei, aparatul de securitate să fie redimensionat, un număr important de personal fiind alocat și activităților împotriva României⁸ (Arhivele Centrale de Stat Bulgare, Sofia, Fond 1-B, înregistrarea 64, dosar nr. 417, „Decizia Biroului Politic al CC al PCB privind activitatea de informații împotriva Chinei”, 20.09.1972, în *C.W.I.H.P.*).

Tot în 1972, lui Oleg Kalughin (omologul lui Mihai Caraman din Departamentul de Informații Externe – DIE), în timpul unei vizite în România, unde a avut mai multe întrevederi, între care, cu Ion Stănescu și Nicolae Doicaru, i s-a transmis că, Securitatea avea în plan să îl înlăture pe Ceaușescu (Kalughin & Montaigne, 1994, p. 218).

Corpusul de documente disponibil cercetării științifice relevă că, inițial Biroul Contrainformativ anti-țările socialiste a funcționat în cadrul Direcției de Contraspionaj a Securității, pentru ca după reorganizarea DIE, să intre în

⁸ Pe lângă China erau vizate: Albania, România, Iugoslavia și Vietnam, iar operațiunile de spionaj se desfășurau în strânsă cooperare cu KGB.

subordinea spionajului românesc, de sub tutela căruia va ieși în 1978 după episodul Pacepa. Astfel, lui Caraman, în calitate de șef al contrainformațiilor externe i se subordona Constantin Iosif, implicit întreaga activitate a UM 0920/A. În aceste condiții, rolul UM 0920/A este posibil să fi fost, printre altele, verificarea agenturilor țărilor socialiste care activau în România, devenind instrumentul de comandă a unor persoane aflate în fruntea Securității. UM 0920/A nu putea dispărea, pentru că ar fi atras atenția Comitetului Central al Partidului Comunist Român (CC al PCR) și în special a lui Ceaușescu. Lucrurile se vor schimba însă, după 1983, când la conducerea Unității va veni generalul Victor Neculicioiu și aceasta va fi reorganizată.

Aceleași documente de arhivă evidențiază că șeful Biroului Contrainformativ anti-țările Socialiste, Constantin Iosif nu era un bun profesionist. De fapt, acesta făcea parte din cercul de apropiați a lui Nicolae Doicaru. În timpul reorganizării DIE din 1969, Biroul Contrainformativ anti-țările socialiste a devenit o U.M. aflată în subordinea DIE cu indicativul UM 0920/A, Iosif fiind deserventul lui Doicaru. Docilitatea lui Iosif a făcut ca el să fie promovat, chiar dacă rezultatele la locul de muncă erau mediocre. Analiza obiectivă a documentelor ne îndreptățește să credem că Iosif, în calitate de apologet a lui Doicaru și Pacepa, a minimalizat activitatea Unității A, în legătură cu agresiunile informaționale ale țărilor socialiste împotriva populației României. Constantin Iosif a făcut numeroase deplasări la Moscova, unde s-a întâlnit cu fostul consilier sovietic pe probleme de securitate din România, care activase în aparatul de informații externe, Alexander Mihailovici Saharovski (ACNSAS, fond documentar, dosar nr. 3447, vol. 2, ff. 51-52; Pelin, 1997, doc. nr. 9, pp. 278-279). Într-o perioadă de maximă duplicitate a conducerii Consiliului Securității Statului (CSS)/Departamentul Securității Statului (DSS), care era, de fapt, scopul UM 0920/A din moment ce toată conducerea deservea interesele Kremlinului? Sunt suficiente dovezi care atestă că, în mare parte, în perioada de conducere a lui Constantin Iosif UM 0920/A era complet subordonată DIE, pentru ca, de la începutul anului 1977 să fie trecută în subordinea directă a ministrului Teodor Coman și a adjunctului acestuia Nicolae Pleșiță⁹ (Pelin, 1997, p. 207), iar după defecțiunea lui Pacepa să devină unitate complet independentă.

Activitatea Biroului Contrainformativ anti-țările socialiste începe să fie cunoscută în cercurile conducătoare ale Securității și CC al PCR. În ședința Plenarei CC al PCR din 22-25 aprilie 1968, ziua a II-a, Nicolae Doicaru avea să

⁹ Informația se confirmă și din fișa de cadre a lui Nicolae Pleșiță, care între 1977-1978 era adjunct al ministrului cu gradul de general-locotenent.

afirme *erga omnes*, că activitățile ostile desfășurate împotriva României de reprezentanții diplomați, turiști sau alte persoane din țările socialiste poartă denumirea de acțiunea „BADEA”. Doicaru s-a erijat într-un adevărat prestidigitator, afirmând că Uniunea Sovietică, RDG, Ungaria, Iugoslavia, în special, trimit „sub acoperire de diplomați, tehnicieni, corespondenți de presă, comercianți, turiști, vizitatori la rude etc.” persoane în țara noastră, care culeg informații. În analiza pe care o făcea Doicaru în ședința Plenarei, prezenta faptul că, la acel moment erau identificați peste 30 agenți care acționau sub acoperire, la care se mai adăugau alți 30 de diplomați suspecti, dar care erau originari din România. Pe bazele documentelor elaborate de Biroul Contrainformativ anti-țările socialiste rezulta că, patru din cei șapte corespondenți de presă ai URSS acreditați la București, erau originari din Basarabia, având rude și prieteni în țara noastră (ACNSAS, fond documentar, dosar nr. 87, vol. 1, p. II., ff. 57-59).

Obiectivele urmărite de agenturile străine în România, în cadrul acțiunii „BADEA”, constau în identificarea cauzelor poziției diferite în materie de politică externă a statului român, la care se adăugau: relațiile economice cu statele capitaliste, ce fel de acorduri au fost încheiate, documentații de ordin tehnic, volumul și condițiile creditelor obținute, bugetul militar, date secrete despre armată, activitatea Comisiei Minorităților Naționale în cadrul CC al PCR. Același Doicaru exemplifică practica urmată de agenții străini veniți în țara noastră. Astfel, firul urmat de categoriile de persoane venite sau revenite în teritoriul român, cu acoperire de diplomați sau corespondenți de presă, este de a încerca să restabilească legăturile cu persoanele cunoscute din perioada cât au mai lucrat în București sau cu persoanele de cetățenie română care au fost la studii în URSS, apoi încercau să obțină informații de la acestea, prin exploatare în orb sau șantaj invocând vechile relații, în această direcție o activitate intensă derulând-o diplomații sovietici (ACNSAS, fond documentar, dosar nr. 87, vol. 1, p. II., f. 59). În fapt, diplomații sovietici folosindu-se de prilejul diferitelor vizite sau delegații pe probleme de știință și tehnică pătrundeau, împreună cu tehnicieni sau ingineri trimiși de Moscova, în locuri unde nu aveau acces, demonstrând practic că nu exista nici un fel de barieră în culegerea de informații, cazurile de acest fel documentate de UM 0920/A abundă.

O metodă facilă și în același timp greu de identificat de Securitate, despre modul cum se făcea transferul de informații, stabilirea de noi legături sau recrutări erau recepțiile, mesele festive, întâlnirile cadru, unde diplomații acreditați la București chemau un număr mare de persoane (în special după

Hotărârea Consiliului de Miniștri H.C.M. nr. 957/1966¹⁰), (ACNSAS, fond D.J., dosar nr. 3624, vol. 4., ff. 16-30) multe dintre acestea, deja surse de informații, creând cadrul ideal pentru a le studia sau recontacta, acolo unde era cazul (ACNSAS, fond documentar, dosar nr. 87, vol. 1, p. II, ff. 98-99.).

Reține atenția faptul că Doicaru, omul sovieticilor, are o expunere detaliată asupra acțiunii „BADEA”, în care nu ezită să-i atace pe ruși. La fel de important este faptul că, pentru a-și completa informațiile despre anumite obiective, stări de lucru etc., sovieticii își completeau informațiile cu cele venite din partea celorlalte state socialiste, dar și capitaliste (ACNSAS, fond documentar, dosar nr. 87, vol. 1, p. II, f. 61). O analiză riguroasă pe marginea unui schimb de informații, între serviciile de spionaj sovietice și servicii similare capitaliste pe teritoriul României, este puțin probabil cel puțin în domeniul economic, o astfel de acțiune neavantajând diferitele țări capitaliste cu care România încheiase acorduri de cooperare economică. În alte domenii de interes, schimbul de informații poate fi plauzibil.

Pentru a ecrasa din miturile legate de activitatea U.M. anti-țările socialiste și a conspirativității muncii de contrainformații, se poate avansa ideea, că aceasta a cunoscut trei forme de conspirare, cu specificația că, prima formă este posibil să fie împrumutată sau folosită și de UM 0625/R.B., astfel: a) prima formă de conspirare (de la începutul activității U.M., până în 1974) a folosit, pentru țările socialiste, nume de flori (ACNSAS, fond FCX, dosar nr. 2904, vol. 1, ff. 76-122.); b) a doua formă de conspirare pentru perioada 1974-1982 a folosit, pentru țările socialiste, nume de județe (ACNSAS, fond FCX, dosar nr. 2904, vol. 1, ff. 1-76); 3) a treia formă de conspirare pentru perioada 1982-1989 a folosit, pentru țările socialiste, nume de grupe de munți (ACNSAS, fond FCX, dosar nr. 2904, vol. 2, f. 199).

S-a speculat foarte mult și pe marginea mijloacelor logistice ale UM 0920/A-UM 0110. Singurul document identificat până acum, care face referire la mijloacele logistice al Unității anti-țările socialiste, pentru perioada 1979-1989, relevă existența a 71 mijloace de transport, astfel: 3 autoturisme pentru parcul comun; 50 autoturisme pentru munca operativă și controlul diplomaților străini; 3 autoturisme pentru transportul corespondenței secrete; 1 autoturism pentru asistență medicală; 1 autoturism pentru transportul de materiale; 5 autoturisme pentru rezerva operativă; 1 autoturism pentru școală și antrenament; 1 microbuz; 1 autobuz; 1

¹⁰ Prin H.C.M. nr. 957 din 18 mai 1966, era interzis ca unități sau formațiuni ale M.I., ofițeri, maiștrii militari, subofițeri, angajați civili și militari în termen să poată stabili relații directe cu misiunile diplomatice acreditate în România, cu oficiile consulare, organizații sau reprezentanți ai statelor străine.

autocamion; 4 autodube (ACNSAS, fond documentar, dosar nr. 13.073, vol. 2, f. 52 bis). Celelalte informații existente despre mijloacele logistice al Unității nu se confirmă din studierea documentelor de arhivă.

Venirea lui Victor Neculicioiu¹¹ la conducerea UM 0110, în anul 1983, a însemnat de fapt o regândire a modului de lucru a întregii unități. Erau puse în practică indicațiile Unității Centrale 0110 către unitățile teritoriale privind conținutul și organizarea lucrărilor, problemele specifice de evidență și valorificarea informațiilor pentru compartimentele teritoriale ale UM 0110. Documentul avea un caracter comprehensiv și era structurat astfel: „a) baza de lucru, dosare de caz, rețea informativă; b) problemele în legătură cu străinii; c) alte probleme legate de evidența operativă; d) valorificarea informațiilor. Dosarul de caz trebuia să aibă următorul conținut: 1) aprobarea organelor de partid și cea profesională (pentru membrii PCR) sau raportul profesional (cu aprobările de rigoare) pentru cei neîncadrați politic și cetățenii străini; 2) fișa personală detaliată a elementului în cauză; 3) nota de studiu; fișele personale ale legăturilor operative; 4) unde era necesar se introducea un compartiment separat, în care se păstrau: notele informative cu valoare operativă ce puteau fi transformate în declarații, tabel cu materialele T.O.” (ACNSAS, fond FCX, dosar nr. 2904, v. 2, ff. 192-198).

La nivelul anului 1985, structura UM 0110 era următoarea: Serviciul I – se ocupa de ambasadă, atașatura militară, consulatele, agențiile de presă, problema rezidente și foste rezidente, turiști, vizitatori la rude și mic trafic, delegații culturale și sportive din URSS; lectori, studenți, doctoranzi și persoane la specializare în Uniunea Sovietică; Serviciul II – se ocupa de reprezentanțele și birourile comerciale, specialiști, tehnicieni, recepționeri și delegațiile comerciale din URSS și din celelalte țări membre ale Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (CAER), dar și de persoanele care au fost trimise la studii sau specializare în URSS, foști agenți ai serviciilor de spionaj sovietice și elemente care au desfășurat activitate în fostele societăți mixte, în agențiile de transport aeriene și fluviale ale URSS; Serviciul III – prin indicativul 301 se ocupa de problemele speciale, iar prin indicativul 312 de toate problemele care țineau de R.P. Ungară; Serviciul IV – se ocupa de toate problemele pe spațiile: R.S.F. Iugoslavia, R.P. Chineză, R.P. Albania, R.P. Polonă, R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacia, R.D. Germană, R.P. Cuba, R.P.D. Vietnam, R.P.D. Coreeană, R.P. Mongolă; Serviciul V – redarea materialelor înregistrate pe bandă

¹¹ Despre Victor Neculicioiu vezi și: CNSAS, Securitatea. Structuri – cadre. Obiective și metode (1948-1967), vol. II (1967-1989), documente editate de Florica Dobre (coord.), doc. nr. 109, București, Editura Enciclopedică, 2006, pp. 191-193. Conform fișei de cadre, în momentul preluării șefiei UM 0110, Victor Neculicioiu avea gradul de colonel.

magnetică; Serviciul VI – instalări Tehnică Operativă (T.O.); Serviciul VII – Filaj; Serviciul VIII – măsuri „Sanda” și urmărirea elementelor din baza de lucru și pe baza probei de scris; Serviciul IX – analiză-sinteză-evidență și cercetare penală; Serviciul X – se ocupa de problema personal-învățământ. Se punea un accent deosebit pe protecția contrainformativă a corespondenței purtate de unitățile teritoriale cu unitatea centrală, prin „secretizarea și conspirarea acesteia, sens în care, lucrările vor fi întocmite separat pe spații și probleme” (ACNSAS, fond FCX, dosar nr. 2904, vol. 5, f. 9 față – verso).

Un alt aspect care atrage atenția la activitatea desfășurată de UM 0110 sunt „măsurile active, ofensive, pentru întărirea caracterului preventiv al muncii specifice, al fermității și combativității în finalizarea acțiunilor desfășurate, pentru neutralizarea actelor ostile inițiate de persoane din urmărirea și supravegherea informativă” (ACNSAS, fond FCX, dosar nr. 2904, vol. 5, f. 12). Mitul conform căruia nu se luau măsuri de prevenție împotriva persoanelor care făceau obiectul UM 0110 este astfel spulberat. În Ordinul nr. 00477261 din 19.03.1985, trimis către Compartimentul 0110 al Securității județene Dâmbovița, și probabil pe întreaga țară, era atașat un nomenclator elaborat cu principalele măsuri care trebuiau luate, cu specificația că, în cazurile cetățenilor străini, agenți și legături ale acestora, care erau susceptibile sau documentate ca fiind angrenate în acțiuni ostile statului român „și în care, chiar dacă din considerente operative nu se aplică măsuri penale, finalizarea se va face numai cu acordul și cu sprijinul unității centrale. În celelalte cazuri, va decide la propunerea compartimentului, șeful organului județean de securitate conform procedurii generale” (ACNSAS, fond FCX, dosar nr. 2904, vol. 5, f. 12). În respectivul ordin se atrăgea expres atenția asupra a două lucruri: primul este legat de toate cazurile în care se vor fi aplicat măsuri de prevenție, deopotrivă în procesul de documentare operativă și în finalizarea propriu-zisă a cazurilor, „să se respecte cerințele de conspirare – legendare cu privire la profilul unității, să se asigure cu fermitate secretizarea acesteia și a muncii, să se acționeze combativ, diversificat pentru a obține efecte maxime în stare de legalitate”; al doilea lucru este legat de faptul că, trimestrial, serviciile și compartimentele din unitatea centrală și cele omoloage din cadrul securităților județene, vor face o analiză a activității de prevenție, a eficacității „și vor programa măsurile ce se impun în planurile de etapă elaborate” (ACNSAS, fond FCX, dosar nr. 2904, vol. 5, f. 12, verso). Activitatea desfășurată pe linia finalizării – prevenției reprezenta indicatorul de bază, pentru evaluarea și aprecierea muncii compartimentelor și ofițerilor.

Nomenclatorul, emis de UM 0110 la nivelul anului 1985, privind activitatea de prevenție avea următoarea formă: „a) pentru cetățenii români –

1) informarea organelor de partid, cu privire la fapte documentate, referitoare la încălcarea normelor legale, statutare, morale pentru: sancționare, schimbare din funcție; atenționare; 2) influențarea pozitivă – prin surse și persoane de încredere și prin cadre proprii; 3) avertizarea – de securitate pentru fapte documentate informativ-operativ, exceptând faptele de profil; de miliție; de procuratură civilă; 4) dezbateră (discutarea) în colective de oameni ai muncii – pentru fapte de competența securității, exceptând pe cele de profil; pentru fapte de competența miliției; 5) destrămarea de anturaje – prioritar a celor formate între autohtoni, de către diplomați și alți reprezentanți străini; de rezidente și autohtoni; de elemente pro – străine; 6) compromiterea; 7) amenda contravențională – în cazul încălcării normelor pe linia secretului de stat; al găzduirii ilegale de cetățeni străini; pentru fapte de competența miliției; 8) avertizarea negativă – a cererii de deplasare în interes de serviciu sau personal în străinătate; a angajării în obiective și sectoare în care se cere aviz din partea organelor de stat; 9) retragerea avizului – de acces la date și documente secrete; de participare la tratative cu străinii; scoaterea din locuri unde se concentrează și manipulează secrete; 10) pregătirea contrainformativă și antiinfracțională-individuală; de grup, pe probleme exterioare profilului ori adiacent; 11) cercetarea penală – cu trimiterea în justiție pentru infracțiuni împotriva securității, de competența altor profile de muncă; cu trimiterea în judecată pentru infracțiuni de drept comun; după condamnare pentru clarificarea problemelor de profil; b) pentru cetățenii străini – 1) influențarea pozitivă; 2) atenționarea; 3) dezinformarea; 4) compromiterea; 5) declararea ca indezirabil, întreruperea călătoriei în RSR; 6) informarea reprezentanțelor diplomatice; 7) informarea MAE – predominant legendară, despre: acte incompatibile și încălcări ale statutului de diplomat de către reprezentanții străini; folosirea misiunii diplomatice, pentru activități care lezează interesele statului român; 8) flagrantul și cercetarea” (ACNSAS, fond FCX, dosar nr. 2904, vol. 5, ff. 13-14).

Ultimul deceniu al existenței Securității a fost, printre altele, un deceniu al muncii derulate pe toate fronturile. Personalul din Aparatul Securității trebuia să facă față acțiunilor de spionaj ale serviciilor omoloage atât din țările capitaliste, cât mai ales din cele socialiste. Cele din urmă își vor intensifica acțiunile, ca urmare a venirii lui Gorbaciov la putere și a declanșării *glasnostului* și *perestroikăi*. Metodele folosite de serviciile de spionaj ale țărilor socialiste erau dintre cele mai sofisticate și, uneori, nu se rezumau doar la acțiuni pe teritoriul național. De pildă, cetățenii români care lucrau în diverse țări din Orientul Mijlociu, ca asistenți tehnici și care făceau deplasări pe spațiul URSS, făceau obiectul preocupărilor structurilor de

informații/contrainformații sovietice. Este cazul cetățenilor români care lucrau la Întreprinderea de Comerț Exterior (ICE) Romelectro Iran și care, la întoarcere, după ce achiziționau mai multe obiecte (în special băuturi alcoolice), în timpul călătoriei care dura 3 zile erau grupați într-un singur vagon „înzestrat” cu T.O. și personal de specialitate sovietic, ofițeri buni cunoscători ai limbii române, care doreau cumpărarea obiectelor, facilitând astfel recrutarea cetățenilor români. Aveau loc exploatări informative în orb despre condițiile de muncă și de viață, precum și starea de spirit din rândul românilor care lucrează pe șantierele din Iran; informații cu caracter economic, despre contractele încheiate de ICE Romelectro în Iran; date despre modul de viață al regimului islamic din Iran (ACNSAS, fond FCX, dosar nr. 2904, vol. 5, f. 20 față – verso).

Experiența UM 0110 de-a lungul timpului a dus la emiterea de materiale despre modul de lucru al serviciilor de spionaj sovietice. Pentru realizarea intereselor informative, PGU se folosea, în special, de relațiile economico – comerciale, pentru acoperirea cadrelor sau agenților trimiși cu diferite misiuni pe teritoriul României. Înainte de a fi plasați în interiorul țării, erau instruiți și acreditați în alte țări, între care, amintim SUA, Canada, RFG, Anglia. Prin mijloace specifice, UM 0110 a reușit să identifice modul de lucru al spionajului sovietic pentru misiunile din România. Astfel, în comerțul exterior sovietic, toți angajații au legături cu serviciile de intelligence în calitate de „Angajați” (cadre ale serviciilor de securitate și informații plasate sub diverse acoperiri, în sistemul comerțului exterior) sau „Încadrați” (cadre recrutate din diverse domenii, care înainte de a activa în domeniul informațiilor sunt instruite, prin cursuri speciale cu durata de 2, cei care urmează să fie trimiși în calitate de specialiști la centrele de service, sau 4 ani, cei care vor lucra în rețeaua de comerț exterior sau diplomatie). După pregătirea de doi ani urmează scoaterea „încadraților” din producție, apoi o perioadă de practică în întreprinderile de comerț exterior cu durata de 2 sau 4 ani în funcție de: a) pregătirea inițială (pentru absolvenții institutelor economice și de comerț exterior perioada de practică este de 2 ani); b) de natura activității viitoare (pentru candidații care vor activa în centrele de service, perioada de practică este tot de 2 ani).

Practica, urmată de toți candidații, avea un traseu bine stabilit: 1) primul pas începea prin activitatea desfășurată la biroul de registratură, unde candidatul citea corespondența, care intra și ieșea din întreprinderea de comerț exterior, prilej cu care cunoștea ansamblul de activități al instituției și se concentra pe domeniul lui de activitate; 2) pasul doi era reprezentat de trecerea candidatului, după absolvire, pe la serviciile de transporturi și

expediții internaționale, târguri și expoziții, conjunctură – prețuri, durata pasului 1 și 2 variind între 12-18 luni; 3) pasul trei se concretiza, prin includerea candidatului în serviciile de import – export, unde după aproximativ șase luni erau lăsați să asiste la ședințele de tratative cu reprezentanții străini (ACNSAS, fond FCX, dosar nr. 2904, vol. 5, f. 23). Viitorii spioni erau lăsați să lucreze independent abia în anul al patrulea de practică. „Încadrații” nu erau folosiți doar ca acoperire pentru „Angajați”, ci aveau și misiuni similare, uneori cu rezultate eficiente în comparație cu cea de-a doua categorie.

UM 0110 acționa eficient și în cadrul Programului de Măsuri „ALFA” pe spațiile de competență (Zagoneanu, 1982, pp. 13-18). Volumul de muncă era cuprinzător, numai pe raza județului Dâmbovița, în anul 1988, au călătorit în țările socialiste peste 7000 de persoane, dintre care 418 în interes de serviciu. Pentru prevenirea recrutării persoanelor care plecau în străinătate se acorda o atenție deosebită verificării și pregătirii contrainformative. Acolo unde apăreau situații excepționale erau trimise surse din legătura compartimentului 0110 din județ, pentru obținerea de materiale informative (ACNSAS, fond FCX, dosar nr. 2904, vol. 5, 159).

O schimbare semnificativă la nivelul conducerii centrale a UM 0110 survine în 1988, când prin Nota Nr. D/S/27817 din 04.05.1988 este eliberat din funcția de locțiitor al șefului UM 0110 colonelul Gheorghe P. Ioan, fiind înlocuit cu lt.-col. Lupu I. Vasile, „ofițer cu o bogată și multilaterală experiență în munca de securitate, bine pregătit politic și profesional, competent și cu reale disponibilități organizatorice și de conducere” (ACNSAS, fond documentar, dosar nr. 13.313, vol. 1, ff. 40-41).

La nivelul anului 1989, mai exact până la 22 decembrie, în Organigrama DSS, UM 0110 figurează ca unitate independentă, după UM 0544 și UM 0195, având în componență 304 persoane după cum urmează: 264 ofițeri, 23 maiștri militari și subofițeri și 17 angajați civili (Timofte, 2003, pp. 12-13. Document publicat și în: Herbstritt & Stejărel, 2005, pp. 436-437).

Concluzii

Războiul Rece a fost, dincolo de acțiunile vizibile dintre cele două tabere ideologice, un război total între serviciile de securitate și informații, având ca scop final câștigarea acestuia. România, țară aflată în sfera de influență sovietică și membră a Organizației Tratatului de la Varșovia din 1955, avea să fie ținta unor agresiuni informaționale coordonate de sovietici, prin programul de măsuri active, ca urmare a definirii unei linii de politică

externă și a unui comunism de tip național, prin *Declarația din Aprilie 1964*. Distanțarea României de Uniunea Sovietică a generat schimbări profunde în cadrul serviciilor de securitate și informații românești.

Geneza înființării Unității Militare anti-țările socialiste trebuie căutată în contextul Revoluției din Ungaria din 1956 și a retragerii trupelor sovietice din România în 1958. În perioada 1956-1958, sunt alocate primele resurse umane și financiare pentru crearea unui mic birou contrainformativ, însărcinat cu contraspionajul împotriva țărilor socialiste. Biroul contrainformativ special anti-țările socialiste va evolua, pe măsură ce Securitatea din România a fost exclusă treptat din programul de transformări al KGB, inițiat între 1962-1964, în celelalte țări membre ale OTV. Menționăm că din 1965, România a fost lăsată pe dinafară în privința strategiei de război a Organizației Tratatului de la Varșovia.

Biroul de contraspionaj anti-țările socialiste va fi transformat în 1969 într-o unitate militară, aflată în subordinea Departamentului de Informații Externe, pentru ca de la începutul anului 1977, să fie trecută în subordinea directă a ministrului Teodor Coman și a adjunctului acestuia Nicolae Pleșiță, iar după defecțiunea lui Pacepa să devină unitate complet independentă. Unitatea Militară anti-țările socialiste a fost condusă de colonelul Aurel Mircea în perioada 1963-1965, de colonelul Constantin Iosif în perioada 1965-1985 și de generalul Victor Neculicioiu în perioada 1985-1989. Această structură, unică în cadrul țărilor membre ale Organizației de la Varșovia, a fost încadrată tot timpul cu un personal calificat și a desfășurat o activitate asiduă pe tot parcursul existenței sale. Menționăm că, de la momentul înființării și până la desființare, Unitatea Militară anti-țările socialiste a funcționat în contradicție cu principiile Organizației Tratatului de la Varșovia.

Unitatea Militară anti-țările socialiste a fost un răspuns profesionist al Securității împotriva agresiunilor informaționale sovietice, chiar dacă în timpul activității sale au existat momente, când cei care au condus-o au făcut posibilă, printre altele, verificarea agenturilor țărilor socialiste care activau în România.

Bibliografie**A. Arhive**

1. Arhivele Centrale de Stat Bulgare, Sofia, Fond 1-B, înregistrarea 64, dosar nr. 417, „Decizia Biroului Politic al C.C. al P.C.B. privind activitatea de informații împotriva Chinei”, 20.09.1972, în *C.W.I.H.P.*
2. Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (ACNSAS), fonduri:
 - i. Documentar, dosare nr.: 87 vol. 1, partea II; 3447, vol. 2; 13073, vol. 2; 13.313.
 - ii. Direcția Juridică (D.J.), dosare nr.: 3642.
 - iii. F.C.X., dosare nr.: 2; 8; 9; 11; 186; 187; 236; 249; 282; 295; 401; 402; 406; 482; 492; 523; 557; 2904. vol. 1, 2, 5.
3. Arhivele Ministerului Afacerilor Externe (AMAE), fonduri:
 - i. Problema 220/U.R.S.S., dosar nr.: 1203/1986.
4. Arhivele Ministerului de Interne, Sofia, Fond 1, înregistrarea 10, dosar nr. 879, „Notă informativă cu privire la întâlnirea de la Sofia dintre Iuri Andropov și conducerea Ministerului de Interne bulgar”, 05.05.1972, în *C.W.I.H.P.*
5. Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), fonduri:
 - i. Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Secția Cancelarie, dosar nr.: 10/1963.

B. Documente editate

1. CNSAS, *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective și metode (1948-1967)*, vol. II (1967-1989), documente editate de Florica Dobre (coord.), doc. nr. 109, București, Editura Enciclopedică, 2006.

C. Lucrări Speciale

1. Andrew, Cristopher & Mitrokhin, Vasili, (2005). *The World Was Going Our Way: The KGB and the Battle for the Third World*, New York, Basic Books.
2. Andrew, Cristopher & Gordievski, Oleg (1994). *KGB – Istoria secretă a operațiunilor sale externe de la Lenin la Gorbaciov*, traducere de Doina Mihalcea – Știucă, București, Editura All.
3. Bittman, Ladislav (1972). *The Deception Game: Czechoslovak Intelligence in Soviet Political Warfare*, Siracusa, Syracuse University Research Corporation.
4. Constantin, Ion (2015). *Problema Basarabiei în discuțiile româno – sovietice din timpul Războiului Rece, 1945-1989*, București, I.N.S.T..
5. Herbstritt, Georg & Olaru, Stejărel (2005). *Stasi și Securitatea*, București, Editura Humanitas, Bucharest, Humanitas Publishing House.
6. Kalugin, Oleg & Montaigne, Fen (1994). *The First Directorate: My 32 Years in Intelligence and Espionage Against de West*, New York, Saint Martin's Press.
7. Pelin, Mihai (1997). *Culisele spionajului românesc: DIE 1955-1980*, București, Editura Evenimentul Românesc, Bucharest, The Romanian Eveniment Publishing House.
8. Scurtu, Ioan & Hlihor, Constantin (1994). *Complot împotriva României. 1939-1947*, București, Academia de Înalte Studii Militare, 1994.

9. Timofte, Alexandru – Radu (coord.) (2003). *Reforma Serviciului Român de Informații*, București, Editura A.N.I.
10. Troncotă, Cristian (2014). *Duplicitarii: o istorie a Serviciilor de Informații și Securitate ale regimului comunist din România: 1965-1989*, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Elion.
11. Verona, Sergiu (1992). *Military occupation and diplomacy. Soviet troops in Romania. 1948-1955*, London, Duke University Press.
12. Watts, Larry L. (2011). *Ferește-mă, Doamne, de prieteni...Războiul clandestin al Blocului Sovietic cu România*, traducere din limba engleză de Camelia Diaconescu, București, Editura RAO.

D. Articole

1. Garthoff, Raymond L. (1995). "When and Why Romania Distanced Itself from the Warsaw Pact", in *Cold War International History Project (C.W.I.H.P.)*, Bulletin N° 5.
2. Zagoneanu, Gheorghe, (1982). „Unele aspecte cu privire la perfecționarea activității de informare. Contribuția unităților centrale și teritoriale de securitate la valorificarea operativă și eficientă a informațiilor”, în *M.I. – D.S.S. – Periodicul Securitatea*, nr. 3(59) – 1982, București.